

YU ISSN 0350-6452

10-11

ЛИКОВНА
УМЕТНОСТ

YU ISSN 0350-6452

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

Списанието се печати со средства на Републичката заедница на културата
и Друштвото на историчарите на уметноста на СРМ

Печати Граф. завод „Гоце Делчев“, Скопје, Тираж 1 000 примероци

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

ГОД. VII БР. 10—11, 1983—1984

СПИСАНИЕ НА ДРУШТВОТО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА
ОД СРМ, СКОПЈЕ

LES ARTS PLASTIQUES

Année VII № 10—11, 1983—1984

REVUE DE L'ASSOCIATION DES HISTORIENS D'ART DE LA RÉPUBLIQUE
SOCIALISTE DE MACÉDOINE, SKOPJE

Редакциски одбор:

Проф. Димче Коцо, академик
Д-р Константин Петров
Д-р Петар Миљковиќ-Пепек
Д-р Борис Петковски
Д-р Антоние Николовски
Загорка Расолковска-Николовска

Трајан Витларски

Јасмина Чокревска-Филип
Жарко Този

Одговорен уредник

Д-р Петар Миљковиќ-Пепек
Секретар
Загорка Расолковска-Николовска

Технички уредник
Жарко Този

Јазична редакција
Евтим Манев

Превод на француски
Анка Џурџинова

Comité de rédaction:

Prof. Dimçe Koco, académicien
D-r Konstantin Petrov
D-r Petar Miljković-Peppek
D-r Boris Petkovski
D-r OAntonie Nikolovski
Zagorka Rasolkovska-Nikolovska

Trajan Vitlarski

Jasmina Čokrevska-Filip
Žarko Tozi

Rédacteur en chef

D-r Petar Miljković-Peppek

Secrétaire

Zagorka Rasolkoska-Nikolovska

Présentation graphique

Žarko Tozi

Correction des textes

Eftim Manev

traduction en français

Anka Djurčinova

Адреса: Музеј на Македонија, Скопје

adresse: Musées de Macédoine, Skopje

ДРУШТВО НА ИСТОРИЧАРИТЕ НА УМЕТНОСТА НА СРМ — СКОПЈЕ

ЛИКОВНА УМЕТНОСТ

10-11

(1983—1984)

Скопје — Скопје
1985

СТУДИИ, РАСПРАВИ И ПРИЛОЗИ
ETUDES, TRAITES, CONTRIBUTIONS

КОНСТАНТИН ПЕТРОВ, Нови форми на авторските сигнатури од XIII век во нашата земја II дел од прегледот — — — — —	7
KONSTANTIN PETROV — Nouvelles formes de signatures dans les monuments du XIII ^e siècle en Macédoine — — — — —	7
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, За тематиката на живописот на црквата во с. Реџица — Охридско — — — — —	19
CVETAN GROZDANOV — Sur les scènes bibliques de la peinture murale de l'église de Režica, près d'Ohrid — — — — —	19
ПЕТАР МИЉКОВИЌ-ПЕПЕК — ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Пештерскиот храм Воведение кај Канео во Охрид — — — — —	25
PETAR MILJKOVIC-PEPEK — GOCE ANGELIČIN — L'église — caverne „Présentation au temple“, située dans Kanéo, à Ohrid — — — — —	25
ГОЦЕ АНГЕЛИЧИН, Прилог кон проучувањето на Охридскиот иконопис од XVII и XVIII век — — — — —	37
GOCE ANGELIČIN — Une contribution à l'étude des icônes du XVII ^e et XVIII ^e siècles — — — — —	37
РАДМИЛА МОМИДИЌ, Прилог кон проучувањето на сакралните објекти во македонија („Шути манастир“ св. Тома с. Вардина с. Мургашево)	51
RADMILA MOMIDIĆ — Apport à l'étude des monuments sacrés en Macédoine (le monastère „Saint-Thomas“ dit „Šuti manastir“ des villages Vardino et Murgashevo) — — — — —	51
ЛИДИЈА КУМБАРАЏИ-БОГОЕВИЌ, Кебир Мехмед џамија во Скопје — —	55
LIDIJA KUMBARADŽI-BOGOEVIĆ — La mosquée Kebir Mehmed Čelebi à Skopje — — — — —	55
БОРИС ЧИПАН, Огласи на градителското наследство во современата македонска архитектура — — — — —	65
BORIS ČIPAN — Les échos de l'héritage architectonique dans la construction moderne en Macédoine — — — — —	65
ТРПА РОГАНОВИЌ, Делата на македонските ликовни уметници во збирката на Етнолошкиот музеј на Македонија — — — — —	75
TRPA ROGANOVIĆ — Les oeuvres des peintres macédoniens présentées dans la collection du Musée ethnologique de Macédoine — — — — —	75
ЛИЛЈАНА ХРИСТОВА, Експресионистичките тенденции во ликовното творештво на Борислав Трајковски — — — — —	81
LILJANA HRISTOVA — Les tendances expressionnistes dans l'oeuvre picturale de Borislav Trajkovski — — — — —	81
ЗЛАТКО ТЕОДОСИЕВСКИ, Прилог кон проучувањето на творештвото на Димитар Пандилов Аврамовски — — — — —	91
ZLATKO TEODOSIEVSKI — Contribution à l'étude de la peinture de Dimitar Pandilov-Avramovski — — — — —	91
БОРИС ПЕТКОВСКИ, За творештвото на Родољуб Анастасов меѓу 1972—1984	99
BORIS PETKOVSKI — Sur la nouvelle peinture de Rodoljub Anastasov	99

КРИТИЧКИ ОСВРТИ, ЕСЕИ
NOTES CRITIQUES, ESSAIS

СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Ars Erotica — — — — —	107
SONJA ABAĐIEVA-DIMITROVA — Ars erotica — — — — —	107
СОЊА АБАЏИЕВА-ДИМИТРОВА, Црежот на скулптурата во просторот (за најновиот скулпторски опус на Петар Хаџи Бошков) — — — — —	127
SONJA ABAĐIEVA-DIMITROVA — Le dessin de la sculpture dans l'espace (sur le nouvel opus du sculpteur Petar Hadži Boškov) — — — — —	127
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Споменичкиот комплекс „Македониум“ во Крушево — — — — —	131
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le complexe de monuments „Makedonium“ à Kruševo — — — — —	131
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Фигурацијата на Владимир Георгиевски — — — — —	141
VLADIMIR VELIČKOVSKI — La figuration de Vladimir Georgievski — — — — —	141
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Мејл-артот на Плаевски и Грчев — — — — —	145
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Le mail-art de Plavevski et de Grčev — — — — —	145
ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ, Пластичните интервенции на Симон Узуновски	149
VLADIMIR VELIČKOVSKI — Les interventions plastiques de Simon Uzunovski — — — — —	149

ВЛАДИМИР ВЕЛИЧКОВСКИ

ПРЕПИСКА КАКО ИНТИМНА ЕСТЕТСКА ПОРАКА

(Мејл-артот на Плаевски и Грчев)

Во 1981 година во Музејот на современата уметност во Скопје беше отворена изложбата „Подарени дела“ со која десет италијански уметници му подарија на градот триесетина експонати што му припаѓаат на т.н. мејл-арт (Mail-art) или „Поштенска уметност“. Со тоа се зголеми интересот за оваа појава во современата уметност, која како креативна активност се забележува и во редовите на македонските уметници.

Поштенската комуникација, во модерна смисла на зборот, датира одамна се развива и разгранува наспоредно со општиот и посебно техничко-технолошкиот развој. Дописната уметност е родена пред дваесетина години, но нејзиното воведување како специфична форма на уметничка активност е направено неодамна со изложбата во Вертова 1980. Мејл-артот претставува своевиден „уметнички хибрид“ што се најавува и зацврстува паралелно со некои авангардни тенденции во уметноста на последната деценија (коцептуализмот, визуелната поезија итн). Овој специфичен облик на „метаморфозата на уметноста во медиумите на комуницирање,, покрај тоа што мошне тешко се избори за своето пошироко право на граѓанство, најде одзив и свои приврзаници во редовите на младите југословенски уметници од т.н. нова уметничка практика (М. Тодоровиќ, С. Богдановиќ, Б. Димитриевиќ, Н. и С. Драган, Г. Трбуљак, Б. Познановиќ, Б. Сомбати). Оваа „алтернативна форма на комуницирање“ им понуди на нашите уметници можност за брза и динамична интеракција во пренесувањето на пораките. Така, мејл-артот на македонски карикатуристи Лазо Плаевски () и Мирослав Грчев (), кои се занимаваат и со фотографија, анимиран филм, стрип, ликовно обликување и друго, не е цел за себе, туку средство за интимна кореспонденција на далечина. Тој неконвенционален начин на комуницирање задоволува определени психолошки, естетски и социолошки потреби. Интеракцијата се извршува без повеќе посредници, покрај однапред прифатените барања на поштенската институција, и има белези на вонсис-

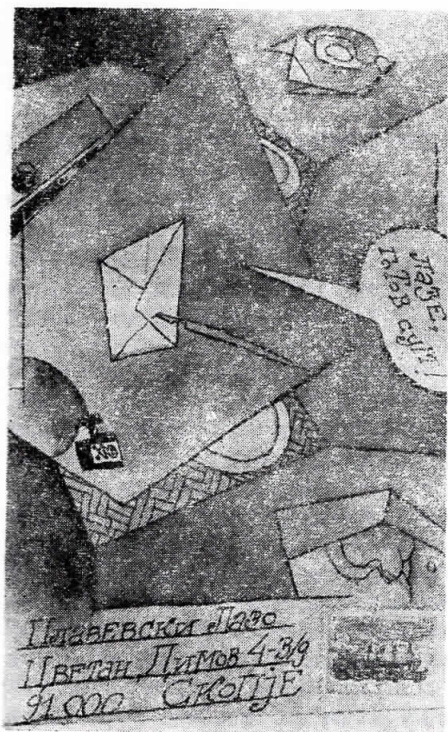
темска комуникација, во најшироката смисла на зборот, чија слобода во изразувањето дава можност за експерименти и откривања на потиснати расположби и состојби на духот. Во случајот на македонските уметници интимната потреба за комуницирање е мотивирана со одењето на еден од нив во војска. Всушност, идејата за тоа им доаѓа спонтано во 1980 година, но дури од 1982 активно се одвива сè до денес. Во почетокот адресираните „картички“ ги испраќаат преку пошта, но откако неколку од нив ќе се изгубат, преминуваат на нивно врачување. Тие се направени од хартија во различна големина, што било условено од моментните потреби и околности. Визуелната нарација на овие ликовни идеограми и знаци е тешко читлива и речиси необјаслива за трето лице, но само доколку сакаме подетално и докрај, што не е неопходно, да си ги објасниме пораките. Нивниот херметичен шифриран систем на пораки бара извесни предзнаења, но тие можат да се „прочитаат“ според клучот на „општата симболика“, барем до онаа мера до која ќе ја задржат потребната енигматичност.

Дваесетината „парчиња“ досега направени на посебен начин ги синтетизираат елементите на цртеж-кариатура-стрип, што наедно претставува нова креативна фаза на авторите, сродна со некои пост-модернистички стремежи. Тие се стилски различни, иако работени и во серија (тема „Маси“ и др.), што произлезло од потребата на времето, расположението и моментните преокупации на уметниците. Мејл-артот на Плаевски и Грчев произлезе од тензијата на „внатрешната нужност“ и во таа смисла преписката ќе се одвива додека постои таа потреба и околностите што ја создаваат, без временски и изразни ограничувања. Визуелниот тајнопис на овие млади уметници, креиран со молив, туш, акварел или темпера, во себе соединува цртеж и текст, некаде како различни содржини и одделни пораки, со вешто усогласени елементи на линија, боја, буква итн.

Мејл-артот по самата своја природа е појава од затворен тип и својата вистинска функција ја остварува во контекстот на специфичната естетска комуникација меѓу две лица, во случајот блиски пријатели, кои имаат потреба да пренесат порака разбирлива и осмислена само за нив и затоа нема цел за јавно презентирање. Институционалниот механизам на поштата како единствен посредник подразбира определен број технички норми што ги определуваат формата и значењето на делото, но никако не влијаат врз неговата содржина. Исто така не влијае суштински ниту интервенцијата на ликовниот критичај кој само го извршува јавниот чин на обелоденување на оваа специфична појава. Меѓутоа, поставувањето во кој било друг контекст, на пример оној карактеристичен за т.н. класична уметност, може да значи менување на функцијата и содржината на мејл-артот, што ја определува неговата специфичност.

Творбите на Плаевски и Грчев се потчинуваат на оваа особеност во интеракцијата, но по своите белези не се толку ефемерни и потрошни да ги исцрпат своите значења и вредности само во контекстот на мејл-артот. Напротив, овој „алтернативен“ вид комуникација за нив претставува постојан предизвик како активност отворена кон нови неочекувани решенија и експерименти. Во таа смисла, Кен Фридмен вака ги формулира основните белези на мајл-артот: „До-

писната уметност останува свежа и жива рамка за одделни уметници. Тоа е арена за глупост, како и за генијалност, но нуди интересни и постојано променливи можности. Нејзината интермедиумска, интердисциплинарна, двосмислена природа ја прави тешка за дешифрирање и опфаќање.“

Мејл-артот на Плавецки

Мејл-артот на Грчев

